

ВПЛИВ МАКРОЕКОНОМІЧНИХ ФАКТОРІВ НА ФОРМУВАННЯ ДЕПОЗИТІВ НАСЕЛЕННЯМ УКРАЇНИ

© 2014 ШЕВАЛДІНА В. Г.

УДК 330.101.541:336.71

Шевалдіна В. Г. Вплив макроекономічних факторів на формування депозитів населенням України

Метою статті є виявлення взаємозв'язків між загальноекономічними процесами та формуванням банківських депозитів населенням. Побудована кореляційно-регресійна модель комплексної оцінки взаємозв'язку між макроекономічними факторами, ощадною поведінкою населення та рівнем депозитів населення в банках для двох часових горизонтів: короткострокового, що характеризується розгортанням кризових явищ як у глобальній економіці, так і в економіці України, і середньострокового. Охарактеризовано виявлені найбільш значущі загальні макроекономічні фактори. За результатами дослідження встановлено, що в Україні населення при формуванні заощаджень орієнтовано на короткостроковий горизонт через невпевненість у майбутньому. У середньостроковому періоді заощадження населення формуються переважно під впливом макроекономічних факторів, тоді як на формування депозитів найбільш відчутний вплив здійснюють соціально-психологічні чинники.

Ключові слова: макроекономічні фактори, заощадження, депозити населення, кореляційно-регресійна модель, споживча модель.

Рис.: 2. **Табл.:** 1. **Формул:** 3. **Бібл.:** 10.

Шевалдіна Валентина Геннадіївна – кандидат економічних наук, доцент, кафедра менеджменту банківської діяльності, Київський національний економічний університет ім. В. Гетьмана (пр. Перемоги, 54/1, Київ, 03068, Україна)

E-mail: shevaldina@ukr.net

УДК 330.101.541:336.71

Шевалдіна В. Г. Влияние макроэкономических факторов на формирование депозитов населением Украины

Целью статьи является выявление взаимосвязей между общеэкономическими процессами и формированием банковских депозитов населением. Построена корреляционно-регрессионная модель комплексной оценки взаимосвязи между макроэкономическими факторами, сберегательным поведением населения и уровнем депозитов населения в банках для двух часовых горизонтов: краткосрочного, который характеризуется развертыванием кризисных явлений как в глобальной экономике, так и в экономике Украины, и среднесрочного. Охарактеризованы выделенные наиболее значимые общие макроэкономические факторы. В результате исследования установлено, что в Украине население при формировании сбережений ориентировано на краткосрочный горизонт через неуверенность в будущем. В среднесрочном периоде сбережения населения формируются преимущественно под воздействием макроэкономических факторов, тогда как на формирование депозитов населением Украины наиболее ощутимое влияние оказывают социально-психологические факторы.

Ключевые слова: макроэкономические факторы, сбережения, депозиты населения, корреляционно-регрессионная модель, потребительская модель.

Рис.: 2. **Табл.:** 1. **Формул:** 3. **Библ.:** 10.

Шевалдіна Валентина Геннадіївна – кандидат економічних наук, доцент, кафедра менеджменту банківської діяльності, Київський національний економічний університет ім. В. Гетьмана (пр. Перемоги, 54/1, Київ, 03068, Україна)

E-mail: shevaldina@ukr.net

UDC 330.101.541:336.71

Shevaldina V. H. Impact of Macro-economic Factors on Deposit Formation by Ukrainian Population

The goal of the article is detection of interconnections between the common economic processes and formation of bank deposits by population. The article builds a correlation and regression model of complex assessment of interconnection between macro-economic factors, savings behaviour of population and level of deposits of population in banks for two hour horizons: short-term, which is characterised with deployment of crisis phenomena both in global economy and in Ukrainian economy and the medium-term one. The article characterises the most significant common macro-economic factors. In the result of the study the article establishes that Ukrainian population is oriented at short-term horizon when forming savings due to the uncertainty in future. In the medium-term prospective, savings of the population are formed basically under influence of macro-economic factors, while formation of deposits by Ukrainian population is mostly influenced by socio-psychological factors.

Key words: macro-economic factors, savings, population deposits, correlation and regression model, consumer model.

Pic.: 2. **Tabl.:** 1. **Formulae:** 3. **Bibl.:** 10.

Shevaldina Valentyna H. – Candidate of Sciences (Economics), Associate Professor, Department of Management of banking activities, Kyiv National Economic University named after V. Getman (pr. Peremogy, 54/1, Kyiv, 03068, Ukraine)

E-mail: shevaldina@ukr.net

Динамічний розвиток економіки та нестабільне середовище порушують рівновагу фінансового ринку, впливаючи на поведінку всіх його учасників. Саме ці чинники визначають умови стимулювання або стримування заощаджень населення, що й формує ощадну поведінку населення. Ощадна поведінка населення відображає свідомо спрямований вибір домогосподарства між споживанням і заощадженням, а також між організованими чи неорганізованими формами заощаджень. Вибір форми заощаджень залежить від багатьох чинників: ступінь довіри до банків та цінних паперів, терміни зберігання заощаджень і можливість їх вилучення в будь-який час, прибутковість різних інструментів фінансового ринку [1, с. 43].

Найбільш поширеним видом організованих заощаджень населення в Україні є депозити в установах банків. Дослідження структури та динаміки ресурсної бази вітчизняних банків показало, що у загальному обсязі зобов'язань банківської системи України депозити населення становлять більше третини, а отже вклади фізичних осіб є найвагомішою частиною зобов'язань банків. Тому актуальною є оцінка взаємозалежності депозитної активності населення із загальноекономічними процесами, які відбуваються в країні.

Метою дослідження є виявлення взаємозв'язків між загальноекономічними процесами та формуванням банківських депозитів населенням. Для вирішення цього завдання необхідно побудувати економетричну модель, яка б ураху-

вала взаємозв'язок факторів зовнішнього середовища, причому розглянути їх не ізольовано один від одного, а в системі, і визначити їх сукупний вплив на формування депозитів населення на основі показників кореляції. Для врахування цих факторів побудовано модель взаємозв'язку та взаємодії між певними макроекономічними показниками, рівнем заощаджень у цілому, і рівнем депозитів населення зокрема.

Взаємозв'язок депозитів населення з основними макроекономічними показниками поки що недостатньо вивчений. Одна з причин цього – недостатня розробленість і відсутність практики застосування належного економіко-статистичного інструментарію, за допомогою якого можна виявити приховані тенденції у взаємозв'язках елементів економічної системи [2, с. 33]. Виявлення цих тенденцій дозволяє якісно охарактеризувати механізми формування депозитів населення.

Найбільш прийнятним інструментом дослідження слід вважати кореляційний та регресійний методи. Основне їх завдання полягає в аналізі статистичних даних для виявлення математичної залежності між досліджуваними ознаками і встановлення за допомогою коефіцієнта кореляції порівняльної оцінки щільності взаємозв'язку [3, с. 155].

Для дослідження побудовано кореляційно-регресійну модель комплексної оцінки взаємозв'язку між макроекономічними факторами, ощадною поведінкою населення та рівнем депозитів населення в банках. Модель побудована для двох часових горизонтів, а саме для короткострокового, що характеризується розгортанням кризових явищ як у глобальній економіці, так і в економіці України (з січня 2006 р. по грудень 2008 р. на основі місячних темпів приросту відібраних факторів – 36 спостережень) і для середньострокового горизонту (з 3 кварталу 2003 р. по 1 квартал 2011 р. на основі кварталних показників – 31 спостереження). Побудувати модель довгострокових взаємозв'язків виявилось некоректним через відсутність репрезентативної вибірки даних (малий історичний період і неодноразова зміна методології обліку показників). Побудовані моделі для зазначених часових горизонтів виявилися адекватними, що підтверджують відповідні статистичні коефіцієнти.

У процесі дослідження проаналізовано вплив більше двадцяти макроекономічних факторів. Однак рівень взаємозв'язку між багатьма з них виявився настільки незначним, що вони не враховані в представленій моделі. До найбільш значущих загальних макроекономічних факторів віднесено:

- 1) ВВП;
- 2) готівка в обігу (*М0*);
- 3) рівень інфляції;
- 4) роздрібний товарообіг (*РТО*);
- 5) доходи населення номінальні (*Днном*);
- 6) доходи населення наявні (*Днн*);
- 7) витрати населення (*Вн*);
- 8) середньомісячна заробітна плата (*ЗПс*).

Більшість вітчизняних і зарубіжних дослідників вважає основним визначником особистих заощаджень дохід, що використовується [4, с. 30; 5, с. 333; 6, с. 46; 7, с. 76]. У разі, коли доходи перевищують поточні споживчі потреби, або саме споживання обмежується з метою нагромадження частини доходу, різниця між споживаною частиною доходу, тобто витратами, і всім доходом нагромаджується як заощадження. Формування заощаджень ймовірно у тій мірі, в якій дохід достатньо високий, щоб покрити

витрати на споживання. При зменшенні доходу для підтримання традиційного рівня життя кошти вилучаються із заощаджень і спрямовуються на споживання.

Аналіз доходів населення дозволив виявити їх стабільне зростання, яке відбулося переважно за рахунок збільшення доходів від заробітної плати (в 2011 р. порівняно з 2001 р. вони зросли в 7,9 раза) і соціальних допомог та інших одержаних поточних трансферів (збільшилися за цей період у 8,3 раза). Однак у цілому доходи населення характеризуються як невисокі, а отже, не створюють належної бази для формування значних заощаджень.

Дослідження динаміки витрат населення України показало, що у їх структурі найбільшу питому вагу займають споживчі витрати на придбання товарів та послуг. Українським споживачам у середньому доводиться спрямовувати на придбання продовольчих товарів понад 50% витрат, що, за світовими стандартами, є фактичним показником бідності українського населення. Наслідком сформованої структури витрат населення стає низький рівень заощаджень. Разом з тим, відмічено позитивні тенденції у структурі сукупних витрат домогосподарств, а саме зростання частки неспоживчих витрат з 6,3% у 2001 р. до 13,8% у 2008 р. Тим самим була створена база як для прогресивної зміни структури споживчих витрат, так і для формування заощаджень домогосподарств. Значну частину неспоживчих витрат становлять заощадження: на купівлю нерухомості, будівництво, капітальний ремонт, придбання акцій, сертифікатів, валюти, вкладів до банківських установ. Після 2008 р. частка неспоживчих витрат населення поступово знижується і у 2011 р. складає 9,8%, що пов'язується з наслідками світової фінансової кризи як в цілому для економіки країни, так і для кожного домогосподарства.

Однак у цілому сукупна дія зростання доходів та певних позитивних зрушень у структурі витрат привела до зростання загального обсягу заощаджень населення. Проте, обсяги заощаджень переважної більшості українських сімей є мізерними і не дозволяють забезпечити стабільність прийняттого рівня життя у випадку будь-якого економічного або соціального стресу. У структурі фінансових активів як в докризовий період, так і після населення надає перевагу готівці та банківським депозитам. Цей факт свідчить, що банківські депозити в нашій країні є майже безальтернативним джерелом формування прибуткових фінансових заощаджень населення. Ризик вкладання в інші активи досить високий і не компенсується їхньою дохідністю.

За оцінками експертів на руках у населення зосереджена значна частка грошей переважно в готівковій формі. Саме цей запас ліквідних грошей можна вважати резервом депозитів. Вважаємо, що цей резерв за сприятливих макроекономічних умов і довіри до банків населення може спрямувати до організованих форм заощаджень, у першу чергу, банківських депозитів. Саме тому важливим завданням є максимальне сприяння залученню готівкових коштів на довгострокові вклади та депозити до банків з їх подальшою трансформацією в інвестиційні ресурси.

У масштабах держави розміри заощаджень визначаються, перш за все, рівнем розвитку виробництва, оскільки при підвищенні ефективності виробництва збільшується дохід, а отже, з'являється можливість збільшення як споживаної, так і такої, що зберігається частини доходу [1, с. 43]. Визначальне місце серед показників, що відображають розвиток виробництва в країні, займає показник валового вну-

трішнього продукту, який вимірює виробництво товарів і послуг усіма факторами виробництва, розташованими на території країни, незалежно від їх належності резидентам або нерезидентам. Виступаючи узагальнюючим індикатором сили економіки або, навпаки, її слабкості в періоди спадів, ВВП характеризує загальний економічний розвиток країни за певний період та обумовлює рівень фінансового потенціалу населення.

Досліджуючи тенденції економічного розвитку країни, можна констатувати, що після майже десятиріччя падіння реального ВВП у 2000 р. в Україні було зареєстроване його зростання. Протягом 2000 – 2008 рр. середньорічні темпи приросту реального ВВП становили в середньому близько 6,9% на рік. Значну роль у висхідній динаміці реального ВВП відіграло внутрішнє споживання населенням товарів та послуг, яке зростало як через підвищення рівня доходів громадян, так і через стрімке розширення банківського кредитування населення. Однак макроекономічна стабілізація та пом'якшення соціальних проблем не забезпечили проведення реформ, необхідних для довгострокового розвитку економіки. У результаті, зі зміною зовнішньої кон'юнктури внаслідок розгортання світової фінансової кризи за 2009 р. реальний ВВП України скоротився – 85,2% до попереднього року [8].

Дослідження статистичних даних дозволяє чітко виділити цикли економічного розвитку промисловості України: січень 2000 – січень 2002 рр.; січень 2003 – січень 2006 рр. і січень 2006 – липень 2008 рр. У четвертому кварталі 2008 р. внаслідок падіння попиту та промислового виробництва відбулося різке скорочення прибутків підприємств, що спричинило скорочення витрат на оплату праці, зниження рівня реального доходу населення, і на фоні виплат за банківськими кредитами, падіння кінцевого споживання домогосподарств. Починаючи з другого кварталу 2009 р., ситуація в економіці стабілізувалася і почалося поступове відновлення економічної активності, що безпосередньо вплинуло на доходи та заощадження населення.

Індикатором економічного стану країни також виступає інфляція. Основними показниками, що використовуються для оцінки і виміру інфляції, є: індекс споживчих цін (ІСЦ); індекс цін виробників (ІЦВ).

ІСЦ – показник динаміки вартості споживчого кошика, який містить фіксований набір товарів і послуг масового споживання [9, с. 288]. Будучи раннім індикатором споживчої інфляції, відображає зміну вартості життя в країні, фіксує зміни купівельної сили національної валюти.

Індекс цін виробників оцінює середню зміну цін виробників. Головна відмінність цього індексу від індексу споживчих цін в тому, що він охоплює лише товари (без послуг) і на оптовому рівні їх реалізації. Якщо економіка розвивається в нормальних умовах, то зростання цих показників може привести до підвищення основних процентних ставок в країні. Це, у свою чергу, сприяє зростанню курсу валюти, оскільки збільшується привабливість вкладення коштів у валюту з більшою процентною ставкою. Проте високі темпи зростання інфляційних показників, швидше за все, викликають зворотну реакцію ринку.

Дослідження інфляційної складової розвитку економіки свідчить про досить високий рівень інфляції, що має циклічний характер. На початку 2000-х років, країна практично вийшла з довготривалої кризи 90-х років, але слід за цим одразу починається інша хвиля інфляції, спричинена

світовою фінансовою кризою, як наслідок інтеграційних процесів. У 2007 – 2008 рр. спостерігається найбільший стрибок, інфляція характеризується як «галопуюча» [10]. Середнє значення індексу споживчих цін за період з 2000 р. по 2010 р. – 10,8%. На протигагу індексу споживчих цін, індекс цін виробників виявив більші коливання. Його середнє значення за весь період склало 14,5%. Співставлення індексу цін виробників та індексу споживчих цін показує набагато меншу волатильність останнього. Це вказує на те, що в Україні саме зростання цін на ресурси, а не збільшення грошової маси в обороті, спонукає до зростання цін на кінцеву продукцію.

Роздрібний товарооборот дає бачення витрат на особисте споживання та є показником поточної та майбутньої економічної ситуації в країні. Зростання обсягів роздрібно-го товарообороту відображає зростання доходів населення, однак більш високі обсяги також можуть означати вищі ціни товарів. Впродовж 2000 – 2011 рр. спостерігалась позитивна динаміка роздрібно-го товарообороту, середнє значення приросту якого за цей період склало 21,2%.

Розгляд моделі середньострокового періоду проведено з виокремленням факторів макроекономічного характеру, оскільки вони комплексно впливають на майбутню (потенційно можливу) структуру, динаміку та обсяги ресурсів банків. Результати кількісної реалізації моделей показали, що коефіцієнт кореляції між ВВП і приростом заощаджень становить 0,72, між заощадженнями та доходами – 0,75, що свідчить про високу щільність зв'язку (табл. 1).

На протигагу цьому не виявлено суттєвого впливу ВВП і доходів населення на обсяг депозитів в банках, коефіцієнти кореляції становлять 0,24 та 0,21 відповідно. Приймаючи до уваги градацію щільності зв'язку, зазначимо, що не один із макроекономічних факторів не чинить істотного позитивного впливу на величину сукупних депозитів населення. Найбільш значущими з виокремлених факторів є зв'язок рівня депозитів з обсягом готівки (коефіцієнт кореляції 0,46), витратами (0,43) та середньомісячною середньою заробітною платою (0,43). Ця закономірність характерна для споживчої моделі, що коригується з нестабільністю в макроекономічному середовищі країни та невеликим часовим горизонтом передбачуваного майбутнього більшої частини населення.

Аналіз коефіцієнтів парної кореляції загальних макроекономічних факторів дозволяє зробити припущення, що в Україні сформувалася споживча модель поведінки населення, яке віддає перевагу неорганізованим заощадженням. Найбільш щільний зв'язок показників доходів і витрат відмічається саме з показником роздрібно-го товарообороту (коефіцієнти парної кореляції мають найбільш тісний прямий зв'язок з витратами 0,94 і номінальними доходами 0,93). Між індексами споживчих цін і цін виробників не існує щільного зв'язку з депозитами, інфляційні очікування є доволі відчутними, формуючи заощадження населення, орієнтоване на сформовані стереотипи нагромадження заощаджень в суспільстві, а не на захист знецінення грошей в майбутньому. Індекс споживчих цін має коефіцієнти кореляції, які засвідчують слабкий їх взаємозв'язок з усіма іншими макроекономічними показниками. У більшому ступені цей взаємозв'язок проявляється в індексі цін виробників, проте і він є критично не значущим. Макроекономічна антиінфляційна політика держави та ощадна поведінка населення не роблять суттєвого впливу на депозитну активність населення.

Коефіцієнти кореляції між депозитами та макроекономічними факторами, що характеризують схильність населення до депозитної активності

	ВВП	МО	ІСЦ	ІЦВ	РТО	Доходи ном.	Доходи наяв.	Витрати	ЗПс.	Заощадження	Депозити, усього
ВВП	1,00										
МО	0,66	1,00									
ІСЦ	-0,21	0,00	1,00								
ІЦВ	-0,40	-0,56	-0,05	1,00							
РТО	0,87	0,73	0,03	-0,41	1,00						
Доходи номінальні	0,92	0,77	-0,06	-0,45	0,93	1,00					
Доходи наявні	0,49	0,32	-0,13	-0,11	0,38	0,50	1,00				
Витрати	0,83	0,80	0,02	-0,48	0,94	0,94	0,35	1,00			
ЗПс	0,50	0,67	0,07	-0,32	0,78	0,68	-0,01	0,82	1,00		
Заощадження	0,72	0,49	-0,22	-0,20	0,58	0,75	0,52	0,57	0,29	1,00	
Депозити (усього)	0,24	0,44	-0,03	-0,27	0,22	0,21	-0,08	0,31	0,42	0,13	1,00

Споживча модель поведінки формується під впливом макроекономічних факторів: обсяг готівки, середньомісячна заробітна плата та витрати. Значення коефіцієнтів кореляції між депозитами та цими показниками засвідчує середній рівень щільності взаємодії (0,44; 0,42; 0,31 відповідно). Це дає підстави стверджувати, що в середньостроковому періоді заощадження формуються населенням за залишковим принципом.

Порівняння двох моделей дозволило зробити такі припущення. По-перше, не можна виділити макроекономічного фактора, який би справляв вирішальний вплив на формування банківських депозитів як в середньостроковому, так і короткостроковому періоді, в кризовому та «спокійному» періоді розвитку економіки. По-друге, одні й ті ж фактори мають за різних умов неоднаковий вплив на формування депозитів, можуть з вирішальних стати незначними. З метою доказу свого припущення було використано прийом розрахунку середньої ковзаної, яка дозволяє згладжувати і не враховувати вплив випадкових змінних.

Для 12 перших значень обраного числового ряду розраховано коефіцієнти кореляції між визначеними показниками та приростом депозитів на підставі вже вирівняних даних.

Обрано часовий період з 2 кварталу 2006 року по 1 квартал 2011 року. Коефіцієнти кореляції, що наведені на рис. 1. відображають, що до 1 кварталу 2008 року існував зв'язок між розміром процентної ставки за депозитами та часткою коштів, яку населення вкладає на депозитні рахунки. На піку зростання ринку і конкуренції процентна ставка перестала здійснювати суттєвий вплив на пропозицію депозитів, можливо через досягнення на той момент максимуму пропозиції, забезпечивши насиченість ринку адекватними, відповідними економічним умовам депозитними продуктами, банки вже не мали можливості піднімати процентну ставку. Починаючи з 2008 року залежність приросту обсягів депозитів від розміру процентної ставки послаблюється. Аналогічні зміни спостерігаємо і при дослідженні показника співвідношення приросту активів банківської системи до ВВП.

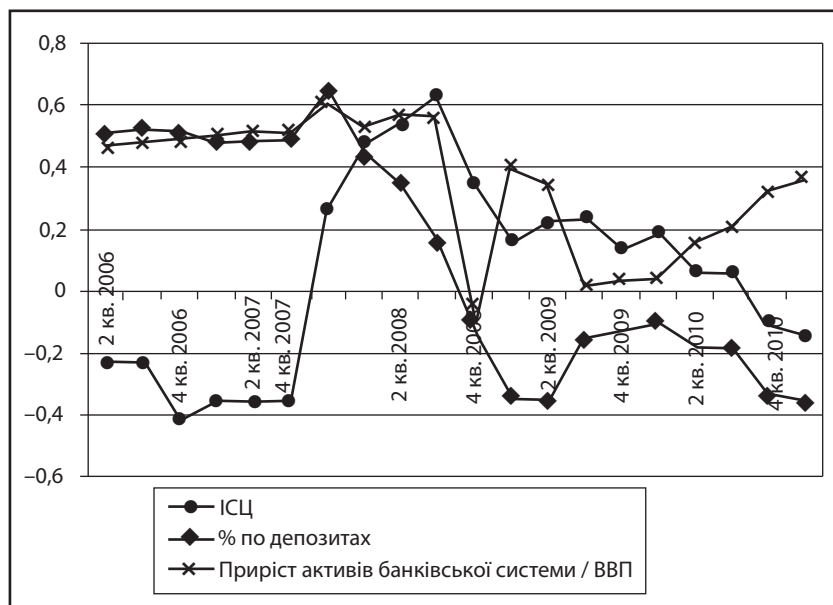

Рис. 1. Динаміка коефіцієнтів кореляції взаємозв'язку змінних з депозитами

В умовах стабільного зростання економіки приріст депозитів визначається переважно факторами, що характеризують розповсюдженість банківських послуг (співвідношення приросту активів банківської системи до ВВП) і дохідність депозитів (що може характеризувати загальні витрати, які банки готові нести на залучення депозитів).

У період з 1 кварталу 2005 р. і до 1 кварталу 2011 р. відмічаємо наявність щільного зв'язку та співпадіння тенденцій взаємозалежності між доходами, витратами та роздрібним товарооборотом з депозитами населення.

Аналізуючи *рис. 2*, виділимо три періоди за рівнем щільності зв'язків між обраними факторами. Перший період – з 2 кварталу 2006 р. по 4 квартал 2007 р. Для цього періоду наявною є схильність населення до формування депозитів, яка стає доволі значущою наприкінці виділеного періоду. Коефіцієнт кореляції показника співвідношення строкових депозитів до депозитів коливається в межах від 0,6 до майже 0,8. Такий щільний зв'язок можна інтерпретувати як фактор довіри населення до банківської системи. Населення схильне до формування строкових депозитів з метою забезпечення власних майбутніх потреб та отримання додаткових доходів. Коефіцієнти кореляції доходів, витрат і роздрібного товарообороту знаходяться на низькому рівні, що свідчить про відсутність їх прямого впливу на формування депозитів.

Побудова рівнянь регресії з використанням різних факторів дослідним шляхом дозволила зупинитися на найбільш адекватній моделі, де пояснювальним фактором є процентна ставка за депозитами. З урахуванням лагу впливу цього фактора побудована модель (для періоду з 1 кварталу 2005 р. по 4 квартал 2007 р.) має вигляд:

$$DEP = 0,445631 \cdot (PROC) + 0,122004. \quad (1)$$

Хоча модель і адекватна (F -statistic 7.157485), а показники значимі, пояснити зміни в прирості депозитів ціновою політикою банків можна лише на 42% (R -squared 0.417164), що не є вирішальним фактором. Рівень процентних ставок формується в банківській системі, і його можна інтерпре-

тувати як фактор активності банків. Процентна ставка пояснила тільки загальний напрямок зміни депозитної бази, а не виступила мотиваційним фактором впливу на ощадну поведінку населення.

Якщо побудувати модель для цього ж періоду, де пояснюючим фактором виступає дохід, отримаємо такий результат:

$$DEP = -0,023942 \cdot (DOH) + 0,123733. \quad (2)$$

Модель неадекватна (F -statistic 0.073869), а змінна доходи не пояснює поведінки депозитів (R -squared 0.007333), Prob 0,79).

У другому період з 4 кварталу 2007 р. по 4 квартал 2008 р. спостерігаємо різку зміну мотивів у поведінці населення, яке виявляється вкрай чутливим до впливу зовнішніх факторів. Девальвація гривні, рейдерські атаки на банки, розгортання світової фінансової кризи негативно вплинули на настрої та очікування населення щодо можливості збереження та нагромадження власних заощаджень. Відбулася зміна пріоритетів населення з можливості отримання доходу від своїх заощаджень до можливості мати у розпорядженні ліквідні активи з метою споживання. Коефіцієнти кореляції доходів, витрат і роздрібного товарообороту у 2 кварталі 2008 р. досягають позитивного значення та стають вирішальними у формуванні моделі поведінки населення. У той час, як коефіцієнти кореляції заощаджень та строкових депозитів, з проявом загострення кризових явищ, втрачають вирішальний вплив. Населення вилучає грошові кошти з депозитних банківських рахунків та спрямовує їх у роздрібний товарооборот на споживання товарів та послуг.

Третій період з 4 кварталу 2008 р. по 1 квартал 2011 р. відображає, що у суспільстві внаслідок зниження рівня життя населення явно переважають споживчі, а не ощадні настрої. Тенденції напрямів руху доходів, витрат та роздрібного товарообороту співпадають і знаходяться на досить високому рівні, що засвідчує щільний прямий зв'язок. З 2 кварталу 2009 р. спостерігаємо спад недовіри до банківської системи і населення переорієнтовується на форму-

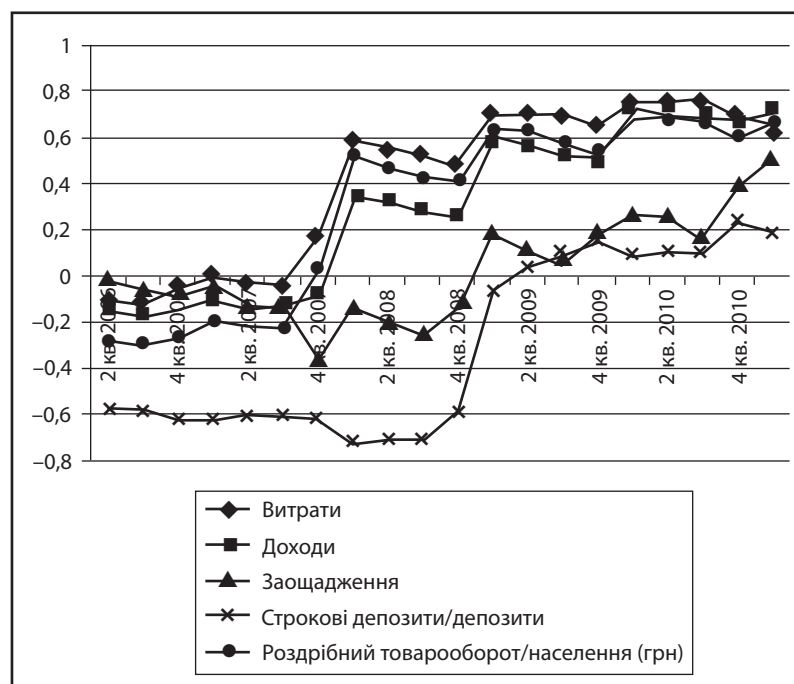

Рис. 2. Динаміка коефіцієнтів кореляції взаємозв'язку змінних з депозитами населення

вання короткострокових депозитів. Таким чином, можна зробити висновок, що вплив макроекономічних факторів на ставлення населення до зберігання грошей на депозитах проявляється через формування психологічних настроїв та очікувань населення.

Для підтвердження висунутого припущення складемо рівняння регресії для періоду переважання споживчих настроїв з 2 кварталу 2008 р. до 1 кварталу 2011 р.:

$$DEP = 11,05354603 \cdot (DOH^3) + 0,04030269042. \quad (3)$$

Для уникнення мультиколінеарності в моделі використано тільки показник доходу, як такий що тісно пов'язаний з більшістю інших показників.

Моделю адекватна, оскільки значення *F*-критерію знаходиться в межах норми: *F*-statistic 34.37346. Проте сам по собі дохід не пояснює всіх коливань зростання депозитів. Разом з тим, значення R^2 (R -squared 0,774640) показує, що на 77% зміни обсягів в банківських депозитах пояснюються розглянутими факторами.

За результатами дослідження виявлено, що серед макроекономічних факторів не можна виділити одного домінуючого чинника, що справляв би за різних економічних умов вирішальний вплив на схильність населення до вкладання коштів на депозитні рахунки. Зі зміною економічної ситуації в країні змінюються фактори, що впливають на рішення населення щодо розміщення заощаджень на банківські депозити. Це дозволяє зробити висновки, що вибір форми нагромадження залежить від психологічних факторів, а рішення індивідуума базується на суб'єктивній оцінці переваг того або іншого виду активів, який на даний момент є бажанішим. Отже, саме психологічні фактори є домінуючими у формуванні ощадної поведінки населення.

ВИСНОВКИ

За результатами кореляційно-регресійного аналізу встановлено, що населення в нашій країні при формуванні заощаджень орієнтовано на короткостроковий горизонт через невпевненість у майбутньому. У середньостроковому періоді заощадження населення формуються переважно під впливом макроекономічних факторів, тоді як на формування депозитів найбільш відчутний вплив здійснюють соціально-психологічні чинники. Неможливість здійснення адекватної оцінки надійності та стабільності банку, наявність депозитного ризику знижують ступінь довіри до банків і не сприяють формуванню заощаджень у банківських депозитах у довгостроковому періоді. ■

ЛІТЕРАТУРА

- 1. Золотарева Г. А.** Сбережения как необходимое условие инвестиций / Г. А. Золотарева, И. В. Подопригора // Известия Томского политехнического университета. – 2011. – Т. 319. – № 6. – С. 41 – 45.
- 2. Хохлов В.** Факторно-кореляційний аналіз депозитів домашніх господарств у кризовий період / В. Хохлов // Вісник НБУ. – 2011. – № 7. – С. 33 – 37.
- 3.** Теорія статистики : навч. посіб. / П. Г. Вашків, П. І. Пастер, В. П. Сторожук, Є. І. Ткач. – 2-ге вид., стереотип. – К. : Либідь, 2004. – 320 с.
- 4. Орлова И. Ю.** Исследование сберегательных и инвестиционных стратегий населения Дж. М. Кейнсом / И. Ю. Орлова // Вопросы экономической наук. – 2009. – № 3. – С. 29 – 31.
- 5. Барр Р.** Политическая экономия: В 2-х тт. – Т. 1 / Р. Барр / Пер. с фр. – М. : Междунар. Отношения, 1994. – 608 с.

6. Петренко Я. В. Чинники ощадної активності домогосподарств у довгостроковому періоді / Я. В. Петренко // Актуальні проблеми економіки. – 2006. – № 12(66). – С. 45 – 52.

7. Ватаманюк О. З. Визначники особистих заощаджень в економіці України / О. З. Ватаманюк // Фінанси України. – 2007. – № 1. – С. 75 – 83.

8. Офіційний сайт Державної служби статистики України / Державна служба статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.ukrstat.gov.ua/>

9. Ямароне Р. Основные экономические индикаторы / Ричард Э. Ямароне / Пер. с англ. – М. : Омега-Л (Новая редакция), 2007. – 320 с.

10. Овчинникова О. М. Модель взаємозалежності інфляції та безробіття в Україні в контексті інтеграційного вибору / О. М. Овчинникова // VIII Международная научно-практическая конференция «Социально-экономические реформы в контексте интеграционного выбора Украины» 29-30 ноября 2012 г. Киев [Електронний ресурс] – Режим доступу : http://www.confcontact.com/2012_11_29/1_ovchinnik.htm

REFERENCES

- Barr, R. *Politicheskaia ekonomiiia* [Political economy]. Moscow: Mezhdunarodnye Otnosheniia, 1994.
- Khokhlov, V. "Faktorno-koreliatsiinyi analiz depozitiv domashnikh gospodarstv u kryzovyi period" [Factor-correlation analysis of deposits from households during the crisis]. *Visnyk NBU*, no. 7 (2011): 33-37.
- Orlova, I. Yu. "Issledovanie sberegatelnykh i investitsionnykh strategiy naseleniia Dzh. M. Keynsom" [Investigation of savings and investment strategies of the population by J. M. Keynes]. *Voprosy ekonomicheskikh nauk*, no. 3 (2009): 29-31.
- Oftsiiinyi sait Derzhavnoi sluzhby statystyky Ukrainy. <http://www.ukrstat.gov.ua/>
- Ovchynnykova, O. M. "Model vzaiemozalezhnosti inflitsii ta bezrobittia v Ukraini v konteksti intehratsiionoho vyboru" [Interdependence model of inflation and unemployment in Ukraine in the context of the integration of choice]. http://www.confcontact.com/2012_11_29/1_ovchinnik.htm
- Petrenko, Ya. V. "Chynnyky oshchadnoi aktyvnosti domohospodarstv u dovhostrokovomu periodi" [Determinants of household savings activity in the long run]. *Aktualni problemy ekonomiky*, no. 12 (66) (2006): 45-52.
- Vatamaniuk, O. Z. "Vyznachnyky osobystykh zaoshchadzen v ekonomitsi Ukrainy" [Determinants of personal savings in the economy of Ukraine]. *Finansy Ukrainy*, no. 1 (2007): 75-83.
- Vashkiv, P. H., Paster, P. I., and Storozhuk, V. P. *Teoriia statystyky* [Theory of Statistics]. Kyiv: Lybid, 2004.
- Yamarone, R. *Osnovnye ekonomicheskie indikatory* [Key economic indicators]. Moscow: Omega-L, 2007.
- Zolotareva, G. A., and Podoprigora, I. V. "Sberezheniia kak neobkhodimoe uslovie investitsiy" [Savings as a prerequisite for investment]. *Izvestiia Tomskogo politekhnicheskogo universiteta*, vol. 319, no. 6 (2011): 41-45.